فەزای زانیارییەکان و تیرۆری ئاینده

له سـالّی ۲۰۰۳دا، «دانڤـیـرتۆن dan verton» کـتـێـبـێـکی دەرکرد بەناوی «بەفری ڕەش کە هەڕەشەی نادیاری تیرۆری زانیـارییەکان.. کە تێیدا بە شێوەیەکی سەرنج ڕاکێش باسی لە جۆری ئەو مەترسییانە کردووە کە ڕەنگە لە ئایندەدا هەڕەشە بن بۆ سەر جیهان.. بەهۆی دزە کـردنی ڕێکخـراوە تیـرۆریسـتـیـیـەکـانەوە بۆ نێـو تۆڕی سیستەمی زانیـارییـەکانی حکومەت و دامودەزگـاکانی دارایی، کۆمپانیا ئابوورییە گەورەکان و بەکارهێنانیان بۆ تێکدانی ژێرخانی ئامێرەکانی کۆمپیوتەر و ئەنتەرنێت کە ئەو حکومەت و دامودەزگایانە لە ئاراستەکردنی زۆر جۆر لە چالاکییەکانی ژیان لە دەوڵەت و کۆمەڵگە بە ئامانج کراوەکاندا پشتی پێدەبەستن نووسەری ئەم کتێبە ڕاو بۆ چوونی ژمـارەیەک پسـپـۆڕی سەربازی و زانا و پیـاوانی حـوکم و سـیـاسـەتی ئەمـریکای وەک بەڵگە بۆ ئەو مەترسیانە هێناوەتەوە.. وێڕای گەواهیدانی کەسانێک لەوانەی بە شێوەیەک لە شێوەکان پێوەندیان بە هەندێک لە گرووپە تیرۆریستیەکانەوە کردووە و توانیویانە ئاگادار بن لە توانای ئەم گـرووپانە لە پشت بەستن بە فـەزای زانیـاریـیـەکـان بۆ هێـرش کـردنە سـەر سـیـسـتـەمی زانیارییەکان لە ئەمریکادا بە تایبەتی و ئەو زیانانەی کە لەو هێرشانە دەکەونەوە. نووسەر هاوکات ئەو ڕێوشوێن و شێـوازانەی خسـتـۆتەڕوو کـە بەرپرسـانی ئەمنی قـەومی وادەبینن کە دەکرێت بەهۆیانەوە مەترسییەکانی هێرشەکان بنبڕ بکرێت و ڕەنگە بەر لە ڕوودانیـشـیـان پێـشـبـینی ڕوودانیـان بکرێت. کـتێـبەکە لە کـاتی دەرچوونیـدا بووە

د. ئەحمەد ئەبوزەید
و/ عەبدوڵڵا مەحموود زەنگنە
(کەرکووک)

جێی بایەخی زۆرێک لە پێوەندیداران بە ئاسایییشی نەتەوەیی و ئایندەی ژیانی ئابووری و کۆمەلایەتی لە ئەمەریکادا، وێڕای جەماوەرێکی زۆر لە توێژی ڕۆشنبیران، بەتایبەتی کە نووسەر خۆی کارمەندێکی دەزگای هەواڵگریی ئەمریکا بووە و زۆرباش دەزانێت لە کتێبەکەیدا چی دەڵێت. لەواقیعیشدا، ئەگەری بەکارهێنانی فەزای زانیارییەکان بۆ هێرشی تیرۆریستی کردنە سەر و تێکدانی سیستەمی زانیارییەکان کە دەوڵەتە پێشکەوتووەکان پشتی پێ دەبەستن لە بەڕێوەبردنی کاروباری سیاسی و ئابووری و کۆمەلایەتی، لە هەشتاکان و نەوەدەکانی سەدەی ڕابردووەوە سەرچاوە بووە بۆ هەژاندنی ئەندێشەی زۆرێک لە نووسەران و ڕۆماننووسانی وەک «تۆم کلانسی» ،«ستیڤ بیزینیک» لە ڕۆمانە تۆقێنەرەکەیاندا «هێزی تۆڕەکە Net force». هەندێک لە سینەماکارانیش لە ئەمریکادا ئەم ڕۆمانەیان کردۆتە فیلمی سینەمایی و بۆتە مایەی سەرهەڵدانی ترسێکی زۆر لای جەماوەر بەڵام هاوکات سەرکەوتوو بوون لە ڕاکێشانی سەرنج و ئاگایی بەرپرسانی ئاسایییشی نەتەوەیی لەم جۆرە هێرشانە لە ئەگەری ڕوودانیدا کە ئەگەرێکی دوور نییە. چیرۆکی یەک لەو فیلمانە باس لە بەکارهێنانی یەک لەو ڕێکخراوە تیرۆریستیانە دەکات بۆ ئەنتەرنێت لە تێکدانی ئامێر و سیستەمی کۆنترۆڵکردنی ژمارەیەک لە وێستگەی بەرهەمهێنانی هێزی ئەتۆمییەکان و هێنانە ئارای کارەسات و زیانی گەورەی مادی و مرۆیی. هەرچەندە چیرۆکەکە زادەی ئەندێشەیە، بەڵام بەرپرسانی ئەمریکا پرسەکەیان بەجدی وەرگرتووە و کەوتوونەتە لێکۆڵینەوە لە مەترسییەکان ئەم هێرشانە لە ئەگەری ڕوودانیاندا و چۆنێتی ڕێگرتن لەو مەترسییانە بەر لە ڕوودانیان. هەندێ کتێبی تریش لەسەر مەترسی تیرۆری فەزای زانیارییەکان دەرکراوە،وەک هی نووسەران «وین شوارتۆ» ، «جۆن ئەرکێلا» و .. تاد. گەرچی ڕەخنەگران ئەم فیلمانە بە زادەی خەیاڵ دەزانن و پێیانوایە زیادەڕەویان تێدا کراوە و دوورن لە واقیعەوە، بەڵام ئەوە نابێتە مایەی وەبەرنەگرتنی ڕێوشوێنی پارێزگاری بەر لە ڕوودانی هەر هێرشێکی لەو جۆرە کە لە ئایندەدا ئەگەری ڕوودانیان دەکرێت.

مەترسی ئەگەر لێکراو

ڕەنگە هەندێک زیادەڕەوی گەورەکردنەوە هەبێت لە لایەن میدیاکانی ڕاگەیاندنەوە سەبارەت مەترسی تیرۆری فەزای زانیارییەکان و گەورەکردنەوەی هەندێک حاڵەتی سەرکەوتنی چەند کەسێک لە دزە کردنە نێو تۆڕی زانیاری تایبەت بە دامودەزگا و خەڵکانی تر لە ڕێی دروستردنی ڤایرۆسی نوێوە کە دەبنە مایەی زیانی زۆر بە کۆمپیتەر و ئەو زانیاریانەی تێیاندا کۆکراونەتەوە. یان دانانی ئەو جۆرە دزە کردنانە بە پێشەکییەک بۆ هێرشە تیرۆریستییە زیاندارەکان کە ئاراستەی دامودەزگا و ئامێر و ئیدارە گرنگەکانی دەوڵەتانی دەست نیشانکراو دەکرێت. نموونەی وا هەیە ڕەنگە دەلالەتی ئەوەیان لێوەربگیرێت کە ئەگەری هێرشی گەورەیان لێبکرێت و ببێتە هۆی زیانی ئەوتۆ کە لە ئێستادا نەتوانریت بە وردی بخەمڵێنرێت. لەوانەش بۆ نموونە ئەوەی لە ساڵی ٢٠٠٠دا هەندێک ڕێکخراوی تیرۆریستی لە ئوسترالیادا بەدییان هێنا لە تێکشکاندنی تۆڕەکانی ئاوەڕۆ لە هەندێک شاردا و ئەو مەترسییە تەندروستییانەی کە دووچاری خەڵک و دامودەزگا حکومییەکان هات. هەروەها ئەوەی لە مانگی نیسانی ساڵی ٢٠٠٠دا لە ژاپۆن ڕوویدا کە فەرمانگەی پۆلیسی میترۆپۆلیتانی ڕایان گەیاند کە گرووپی «ئاوم شینریکۆ»ی تیرۆریستی توانیویان دزە بکەنە نێو سیستەمی کۆنترۆڵکردنی پرۆگرامی کۆنترۆڵکاری ڕەوتی و چالاکی ١٥٠ لە ئۆتۆمبیلەکانی، هەرچەندە زۆربەیان هیچ نیشانەیەکی دیاریکراوی پێوەنەبووە، بەڵام ئەو گرووپە توانیویانە کۆنترۆڵی کاریان بکەن و بە پێی زانیاری خۆیان ئاراستەیان بکەن، بە جۆرێک کە هەندێک لە کردەوەکانیان سەر بگرێت. هەر هەمان گرووپیش بوو گازی خنکێنەریان کردە وێستگەی میترۆی تونێڵەکەی تۆکیۆوە لە ساڵی ١٩٩٥دا. هەروەک ئەم گرووپە سەرکەوتوو بوو لە یاریکردن بە کۆمپیوتەر و ئەنتەرنێتی زیاتر لە (٥٠) کۆمپانیا لە کۆمپانیا گەورەکانی ژاپۆن و دزەکردنە نێو سیستمی دەیان ئیدارەی حکومی و ئاراستە کردنیان بە پێی بەرژەوەندییەکانیان، دوای زیانێکی زۆریش ئەوسا ئەو دزەکردنە ئاشکرا بوو.

هەندێک کردەوەی تیرۆریستی سەیروسەمەرەیش لە خۆ دەگرێت، وەک ئەوەی لە ساڵی ١٩٩٧دا لە پەیمانگەی

گەیاندن پێوەندی جیهانی لە سان فرانیسکۆ ڕوویدا. ئەو پەیمانگەیە دیدی هەرێمی باسێکی لە جیابونەوە لە ئیسپانیا لە خۆگرت و لەو پێناوەشدا لەسەر ئەنتەرنێت ڕۆژنامەیەکی دەرکرد بەناوی «دەوڵەتی باسک»ەوە کەتێیدا پشتگیری لەو هەڵمەتە دەکات. دوای ئەوە دەیان هەزار نامەی ئەلیکترۆنی کرایە سەر ماڵپەڕەکە لە یەک کاتدا و بۆ ماوەی چەند ڕۆژێک.. زۆربەی پەیامەکانیش هەڵگری هیچ پەیامێکی مانادار نەبوون، بەڵکو تەنیا بە مەبەستی تێکدانی پۆستە ئەلیکترۆنییەکە کرابوون، بە جۆرێک پەیمانگەکە ناچار بوو دەرکردنی ڕۆژنامەکە ڕاگرێت و سیاسەتەکانیشی لە ئاستی ئەو کێشەیەدا بگۆڕێت. پەیمانگەکە حکومەتی ئیسپانیای بەو هێرشیە تیرۆرستیبیە تۆمەتبار کرد کە ئەو کاتە بە بۆمبارانێکی ئەلیکترۆنی ناوبراو وەک بۆمبارانی جەنگەکان.

زیانەکانی «خۆشم دەوێی»

تیرۆری فەزای زانیارییەکان لە زۆر باردا بە ئامانجی سیاسی دەکرێت، بۆیە کردەی دزەکردنە نێو تۆڕەکانی ئینتەرنێت کە لە لایەن خەڵکانی ئارەزوومەندەوە دەکرێت لە ڕێی دروستکردنی ڤایرۆس و ناردنی بۆ تۆڕەکان بە بێ ئامانجی سیاسی دیاریکراو، بەڕای زۆرێک لە پسپۆڕان ئەم کردەوانە ناچنە چەمک و بازنەی تیرۆرەوە هەرچەندە زیانی زۆریشیان لە سیستمە زانیارییەکەدا لێدەکەوێتەوە، وێڕای ئەوەی زیانێکی زۆر بەر ئامێرەکانی کۆمپیوتەر و ئەنتەرنێت دەکەوێت، وەک ئەوەی بە هۆی ڤایرۆسی خۆشم دەوێی ٢٠ ملیۆن بەکارهێنەری ئەنتەرنێت زیانیان بەرکەوت و چەند بلیۆن دۆلار زیانی بەدواوە بوو، کە ڕەنگە ئەو زیانە گەورانە لە ڕێی کردەوەی تیرۆریستیەوە بەدی نەهێنرێت بە چەکی ئاسایی و تەقلیدی. بیرۆکەی تیرۆری فەزای زانیارییەکان پەیوەستە بەو گەشەسەندنانەی لە کۆمەڵگای زانیارییەکان ڕووی داوە، وێڕای ئەو مشتومڕەی کە تایبەتمەندێتی و بنەماکانی ئەم کۆمەڵگەیە ورووژاندوویانە لەبارەی ئەو مەترسیانەی کە لەو کۆمەڵگە زانیاریانەدا ئەگەریان لێدەکرێت و دەبنە هۆی زیانێکی زۆر لەو کۆمپیوتەر و ئەنتەرنێتانەی ئەم کۆمەڵگانە پشتیان پێدەبەستن، چونکە تیرۆری فەزای زانیارییەکان دەوەستێتە سەر توانای دزەکردنە نێو تۆڕەکانی ئەنتەرنێتەوە بە مەبەستی بەدیهێنانی ئامانجگەلێکی دوژمنکاری خاوەن مۆرکێکی سیاسی، هەرچەندە لایەنەکانی تری ژیانیش دەرەنجامی نێگەتیڤیان بەر دەکەوێت. لەوبارەیەوە «باری کۆڵن» لە پەیمانگەی «ئاساش و ژیری» ئەمریکی لە ئایندەی ئەم تیرۆرە نوێیە پرسیار دەکات، کە خۆی بەرپرسە لە دانانی زاراوەی تیرۆری فەزای زانیارییەکان کە ناونانێکی دەلالەتدارە، چونکە لە تیرۆری دیکەی بە چەکی فیزیکی و تەقلیدی جیادەکاتەوە. باری کۆڵن لەوە دوو دڵ نییە دان بەوەدابنێ کە تیرۆری فەزای زانیارییەکان تیرۆری ئایندە دەبێت، ئەویش بەهۆی بەرفراوانی و فرەیی بوار و ئامانجەکانی هێرشەکان و هاوکات سەلامەتی هێرشبەران و نەدۆزینەوەیان تەنانەت تا ماوەیەکی زۆر دوای هێرشەکان و زیان گەیاندنێکی زۆریش. وەستاندنی تەنیا ڕۆژێکی بازرگانی ئەلیکترۆنی ڕەنگە نزیکەی حەوت بلیۆن دۆلار زیانی لێبکەوێتەوە.. تاد هەروەک لە ڕێگەی ئەم فەزای زانیارییەوە Cyber-space دەکرێت گرووپە تیرۆریستەکان زیان و کێشە و تێکدان بخەنە کاری بانکەکان و بۆرسەکان و جوولەی فڕۆکەوانی و بگرە گۆڕینی مواسەفاتی داودەرمان بە هەموو ئەو زیانە مادی و ڕۆحیانەی کە لێیان دەکەوێتەوە، بەڵکو ڕەنگە بتوانن دەست بگرن بەسەر توانای هەر دەوڵەتێکدا لە دەستەبەرکردنی خواردن و خواردەمەنی بۆ هاوڵاتیانی.. زۆر شتی دیکەیش. هەموو ئەمانەش هەر تەنیا تیۆر و گریمانە و وەهم و خورافە یان بەشێک لە خەیاڵی زانستی نین، بەڵکو زۆرێک وای بۆ دەڕوانن پرسگەلێکی ئەگەر لێکراون کە دەکرێت بەبێ ئەزیەت ئەنجام بدرێن.. هەرچەندە جێبەجێکردنی کۆڵینەوە و هاوکات خۆ ئامادەکردن و وردەکاری لە نەخشەدانان و جێبەجێکردن دەخوازێت، لەگەڵ بوونی ئامێرێکی کۆمپیوتەری گرێدراو بە ئەنتەرنێتەوە یان لە ڕێی تەلەفۆن یان هەر گیاندنێک بە ئامێرێکی بێتەلەوە و هەموو ئەمانەش ئاسانن. ڕەنگە هەندێ لە نووسەران تیۆری فەزای زانیارییەکان تەنیا بە ئەفسانەیەک دابنێن کە لە بەردەم پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیدا شکست دەهێنێت، بەهۆی داهێنانی نوێوە کە دەکرێت خۆ لەو هێرشانە بپارێزرێت، بەڵام هاوکات لەگەڵ پێشکەوتن لە بواری بەرگری و پاراستندا پێشکەوتنی

شێوازی سەرکەوتن بەسەر ئەو بەرگری و پاراستنەدا دێتە ئاراو ئەوەش مـانای بەردەوامـبـوونی پێـشکەوتنی تەکنۆلۆژیا و دژە تەکنۆلۆژیا دەگـەیەنێت. ئەوەی بۆتە مـایەی ترس لای هەندێک لە بەرپرسـان لە بارەی ئەگەرەکانی ئایندەوە، ئەوەیە هەندێک لە خەملاندنەکانی هێرشە تیرۆرستییەکان بۆ سەر دامودەزگاکانی ئابووری و داراییە گەورەکانی جیهان لە ساڵی ۲۰۰۰دا گەیشتۆتە زیاتر لە سەدوهەشـتـا هەزار حـاڵەتی دزەکـردنە نێـو سیستەمی زانیـارییەکانەوە لەڕێی ئەنتەرنێتەوە. ئەم هێـرشـانەش سـاڵانە بە ڕێژەی ٦٠٪ لە زیاد بووندان و هاوکـات ڕووداوەکـانی تێکدان و وێرانکردنیش لە زیادبووندا دەبن، ئەوەش بارێکی گرانی دارایی دەخاتە ئەسـتـۆی حکومـەت و دامـودەزگـاکـان بۆ پرۆژەکـانی بەرگریکردن لەو هێرشانە و پووچەڵ کردنەوەیان. هەموو ئەمـانەش بوونە هۆی سـەرهەڵدانی دەربڕینی نوێ و ناونیـشـانی نوێ کـە پێـشـتـر نەبوون، بەڵام مـەترسی هەڵوێستەکە دەخەنە ڕوو، وەک (جەنگی زانیارییەکان)، (جـەنگی تۆڕە نێـو دەوڵەتیـیەکـان)، (جـەنگی کۆمـپـیـوتەر)، (تیـۆری دیجیـتـاڵ)، (جەنگە گریمانە لێکراوەکان یان ئەگەر لێکراوەکان Vertual wars) وێڕای چەندین زاراوەی تر کە ئاستی مەترسییەکە دەخەنە ڕوو، وێڕای هاتنە ئارای دیدێکی ڕەشبینانە بۆ دوا ڕۆژ بە پلەیەک کـە لەم سـاڵانەی دواییـدا دەربڕینی «پیـرل هاربۆری ئەلیـتـرۆنی» هاتۆتە ئاراوە وەک ئامـاژەیەکی ڕوون بۆ ئاسـتی ئەو کـاولکاری و زیانانەی لە تیـۆری فەزای زانیـارییەکـان دەکەوێتەوە کە ڕەنگە لە کەسانی نادیارەوە لە هەر ساتێکدا ڕووبدەن.

جەنگی ئایندە

ترس لە تیرۆری فەزای زانیارییەکان وای کرد «ئاندرۆ ڕاسمل» لەم بارەیەوە بابەتێک بنووسێت بە ناونیشانی «تیۆری فەزای زانیارییەکان: فۆرمی ململانێی ئایندە» لە گۆڤـاری پەیمانگەی پاشـایەتی بۆ خزمـەتگوزارییـە یەکگرتووەکان لە بەریتـانیا بڵاوی کردەوە، لەو بابەتەدا «ئاندرۆ» بۆ ئەوە چووە کە هەموو بەڵگە پەیوەستەکان بە گەشەسەندنی تەکنۆلۆژی و سۆسیۆسیاسی ئەوە دەسەلمێنن کە جەنگی زانیـارییەکـان جەنگی ئایندەیە و ئاژمـایەک لەئارادایە کە تەواوی ژێرخانی تایبەت بە سیستەمەکانی زانیـارییەکـان لە جیـهـاندا ئەگەری داڕووخـانی لێدەکرێت، ئەویش بە هۆی هێـرشـە تیـرۆریسـتـیـیـەکـانەوە بۆسـەر زانیـارییـەکـان کە بە وردی ئامـادەکارییـان بۆ دەکرێت تا لەیەک ساتدا کۆمەڵێک ئامانج بپێکرێت، ئاندرۆ ڕاسمل وا دەبینێت کـە ئەگـەر سـیـاسـەتوانان و سـەرانی حوکم و سـەربازی دڵنیـان لەوەی جـەنگەکـانی ئایندە پشـتـبـەست دەبن بە فـەزای زانیـارییـەکـان و شـانازی بەوەش دەکـەن دەکرێت لەو جەنگانەدا سەرکەوتن بەدەست بهێنرێت بە بێ خوێن ڕشتن و لەڕێی کۆنترۆڵکردن و هەژمـوون بەسـەر زانیارییەکان و تێکشکاندنی سیستەمی زانیارییەکانی دوژمن، بە جۆرێک کە بە یەکجار سیستەمی سیاسی و ئابووری برووخـێنرێت بەرلەوەی دوژمن ئاگـای لەوە بێت کـە بەسـەریدا هاتووە، ئەگـەری ئەوەش هەیە ڕێکخـراوە تیـرۆریسـتـیـیـەکـانیش پەنا بۆ ئەم شێـوەکارەبەرن کـە بێ ئەوەی ئەندامـانی بکەونە مـەترسـیـیەوە ئامـانجـەکـانیـان بەدی بهێنن. کەواتە فەزای زانیارییەکان بێگومان دەبێتە سـەرچاوەیەکی سـەرەکی -ئەگـەر تاکـە سـەرچاوەش نەبێت- بۆ کارکردنی بزاڤە تیرۆریستییەکان لە ئایندەدا، بۆیە ئێـسـتـا هەوڵی زۆری ئاشکرا و پەنهـان دەدرێت بۆ ئامادەکردنی بیروهۆشەکان بۆ ئەم تیرۆری دیجیتاڵە کە ڕەنگە گـەورەبوونی حـەتمی بێت، سـەرەڕای هەمـوو ئەو ڕێوشـوێنانەی دەوڵەتان دەیگرنە بەر بۆ خـۆپاراستن لە مەترسییەکانی. گومانی زۆریش هەیە لە سەرکەوتن لە تیـرۆری فـەزای زانیـارییـەکـان. بۆیە ئەو ئامـۆژگـارییـەی بایەخـداران بە ڕێگری و بەرگـری دەیکەن ئەوەیە کـە خـەڵکی دەبێ بەردەوام ئەوەیان لە یاد بێت کـە دوژمنە نوێکان ئەوەندەی پەنجەنانیک بە ماوسدا لێیان دوورن، ئەم ئامۆژگارییەش مایە بە دڵنیا بوون نییە.

سەرچاوە:

گۆڤاری العربي ژمارە (٥٦٦) ساڵی ٢٠٠٦.